

LA VEU DE L'ARXIU

Proposta d'adaptació de l'exposició de fotografia "Huellas-Humberto Rivas" per a persones amb capacitats visuals diverses

*Maria Canales Mundet , Helena Colom Montoriol, Jordi Julian Casaban, Iris Paniagua
Martínez i Anna Rovira Marcelino.*

En col·laboració amb l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona

INTRODUCCIÓ:

La veu de l'arxiu és un projecte de foment de l'accessibilitat a la cultura i la fotografia desenvolupat l'any 2016 per un grup multidisciplinari i heterogeni de cinc estudiants: Maria Canales, Helena Colom, Jordi Julian, Iris Paniagua i Anna Rovira, en el marc del Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia de la Universitat de Barcelona i en col·laboració amb l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona. Una proposta de dinamització cultural creada a partir de l'exposició de fotografia "Huellas" de l'autor Humberto Rivas i de l'interès dels participants del projecte i l'Ajuntament de Barcelona en el foment de les polítiques orientades a combatre les actuals dificultats d'accés al patrimoni per part de col·lectius amb capacitats diverses.

OBJECTIUS:

El desenvolupament del projecte sorgeix a partir de l'objectiu principal de fer accessible una exposició fotogràfica a visitants amb capacitat visual reduïda i que, per tant, sense iniciatives com aquesta, es veurien privats de gaudir d'una part important de la nostra cultura. Partint d'aquest propòsit es plantegen els següents objectius complementaris:

- Fer accessible el patrimoni fotogràfic a aquelles persones que pateixen qualsevol tipus de problema visual.
- Promoure l'accés de nous públics a l'espai d'institucions patrimonials.
- Participar en la integració efectiva de col·lectius amb capacitats diverses.
- Contribuir a apropar una nova forma d'accés al patrimoni.

MITJANS I METODOLOGIA:

L'eina utilitzada per desenvolupar el projecte ha estat un blog accessible per a persones amb discapacitat visual anomenat "La veu de l'arxiu" el qual es basa en una selecció d'imatges audiodescrites de l'exposició de fotografia Huellas-Humberto Rivas.

Tot el contingut del blog, tant els textos explicatius com les imatges, es troben audiodescrits seguint com a model el Manual d'Exposicions Accessibles de l'Ajuntament de Barcelona. A més, l'accés a la plataforma es pot portar a terme a través de dispositius de lectors de pantalles per explorar la totalitat del seu contingut.

Junt amb la presentació del projecte, l'equip i les institucions participants, a la part central del blog es presenta el projecte al voltant de la selecció d'imatges de l'exposició que es troben audiodescrites de dues maneres diferents. En primer lloc de forma objectiva i seguint la normativa esmentada, i en segon lloc, per complementar aquesta primera audiodescripció, s'inclouen diverses reflexions, opinions i sensacions. Aquesta segona part subjectiva s'ha realitzat a partir d'entrevistes enregistrades durant visites a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Per tant, amb unes eines senzilles, d'ús comú i gratuïtes s'aconsegueix apropar elements del patrimoni visual a col·lectius que tradicionalment hi han tingut un accés limitat.

DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA:

Resum:

El projecte es va desenvolupar en diverses fases al llarg de quatre mesos entre l'octubre de 2016 i el gener de 2017. En primer lloc vam haver de fer un procés de documentació, concreció i definició de la proposta que seguidament vam presentar a la direcció de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona. Una vegada acordats els termes de la col·laboració vam iniciar les visites a l'Arxiu per a realitzar els enregistraments que han estat una de les bases del projecte; en paral·lel vam començar amb el disseny del blog el contingut del qual vam anar desenvolupant fins a completar-lo. Per últim, vam fer una tasca de difusió del projecte principalment a través de les pàgines web de l'Arxiu Fotogràfic i de l'Ajuntament de Barcelona.

Fases del desenvolupament de l'experiència:

1. Procés de documentació:

La primera tasca va consistir en un procés de documentació, necessari per a familiaritzar-nos amb les metodologies existents en relació a l'adaptació de continguts per a persones amb capacitats diverses en el marc de la difusió del patrimoni cultural i en concret de la imatge. En aquest sentit vam prendre el "Manual d'Exposicions Accessibles de l'Ajuntament de Barcelona" com a guia i referent pel desenvolupament d'aquest projecte.

Per altra banda, també va ser necessària una documentació sobre les tasques que es duen a terme des de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona per adequar el nostre projecte a la línia de treball existent i alhora poder oferir una nova perspectiva als continguts de l'arxiu. En aquell moment la mostra que s'estava exposant a l'Arxiu era "Huellas" del fotògraf Humberto Rivas així que, després de valorar diverses opcions, vam decidir centrar la proposta en aquesta exposició oferint-hi així un valor afegit.

Per últim, vam dur a terme un recerca per trobar experiències semblants, entre les quals va destacar l'exposició Sight Unseen comissariada per Dought McCulloh als Estats Units per al Curatorial Assistance Traveling Exhibitions (CATE), la qual segons el propi McCulloh afirma a CATE (2009: 2) suposa "*the first major exhibition of work by the world's most*

accomplished blind photographers, [which] explores the idea that sight-impaired photographers can see in a way that sighted people cannot”.

2. Reunions amb el director Jordi Serchs i l’encarregada de comunicació Mariona Teruel

Després de definir els aspectes principals de la nostra proposta vam posar-nos en contacte amb l’equip directiu de l’Arxiu fotogràfic, Jordi Serchs, director de la institució, i Mariona Teruel, responsable de la seva comunicació. Des del primer moment l’Arxiu fotogràfic es va mostrar interessat en el projecte i obert a la col·laboració per a fer-lo possible. Al llarg del procés es van realitzar dues reunions de projecte a la seu de l’arxiu i també es va mantenir el contacte amb la institució a través de correu electrònic.

La primera reunió va tenir per objectiu presentar la nostra proposta i valorar les seves possibilitats. Per exemple, definir quins aspectes del projecte eren viables en el marc de l’arxiu i quines dades o materials ens podien oferir des de la institució. En aquesta primera trobada, la Mariona Teruel també ens va facilitar les dates de les properes visites escolars previstes a l’exposició de Humberto Rivas amb les quals vam realitzar la primera part del projecte, els enregistraments d’àudios que més endavant detallarem.

A la segona trobada amb el director, li vam presentar els resultats del nostre treball al blog “La Veu de l’Arxiu”. Així i tot, en aquest punt també va ser necessari resoldre alguns dubtes sobre els drets d’autor de les fotografies incloses al projecte per a la seva possible publicació. Un cop vàrem obtenir el vistiplau del blog per part del director de l’arxiu vam poder publicar-lo a internet perquè tothom hi tingui lliure accés.

3. Enregistrament d’àudios

Els enregistrament d’àudio es van produir entre els mesos d’octubre i novembre del 2016, gràcies a la col·laboració amb diferents institucions. Aquesta ajuda va ser una part important del nostre projecte, ja que nosaltres com a grup no vam voler interferir en la descripció subjectiva, sinó que els participants havien d’explicar les seves sensacions sense cap mena de conductisme per la nostra part.

Per tal de donar cabuda a una mostra més gran d’usuaris, que tingués en compte la forma d’observar i de conceptualitzar les imatges de diversos segments de públic, ens vam desplaçar a l’arxiu en diverses ocasions, per poder enregistrar a diferents grups que aportessin una visió més heterogènia i rica al projecte, entre els quals figuren:

- Estudiants FP fotografia ITES Imatge i so: ITES es un centre privat que imparteix estudis de Cicle Formatiu en l’àmbit audiovisual. El motiu pel qual vam decidir col·laborar amb aquest institut va ser principalment perquè vam pensar que ells podrien donar una descripció més formal i adient, amb un gran punt de professionalització i coneixement del mitjà fotogràfic.

- Alumnes de cursos de català del Consorci per a la normalització lingüística: en aquest cas ens semblava molt interessant el factor cultural que aquest grup podia aportar, ja que estava format per persones de llocs molt diversos i per tant amb unes concepcions del món diferents. El factor de la interculturalitat ens venia molt bé per mostrar un anàlisi d'imatges més ric i divers, i a més també va ser una experiència interessant pel grup, ja que els va permetre de posar en pràctica els seus coneixements de català i de complementar per tant al mateix espai el propòsit de la seva visita.
- Grup de Persones Sordes: en l'intent de fer aquest projecte realment d'inclusió per a col·lectius diferents, vam contactar amb un grup de Persones Sordes que tenien prevista una sortida a l'arxiu. L'espai expositiu està adaptat per a persones amb discapacitat auditiva, ja que es basa principalment en recursos visuals i els recursos tecnològics estan subtitulats. És per aquest motiu també que a l'arxiu es reben moltes visites d'aquest col·lectiu. El recurs de gravació de veu dels visitants no es va poder utilitzar en aquesta situació, és per això que es va decidir afegir al Blog una opció dins la tria de la pista d'àudio de les imatges que fos un vídeo en llengua de signes. Els visitants sords van transmetre a les filmacions el seu punt de vista sobre les imatges de la Guerra Civil. La llengua de signes és un sistema de comunicació que no es basa només en el moviment de les mans, sinó que sempre va acompanyat de l'expressió corporal i facial. Mitjançant aquest sistema de comunicació, les persones sordes aporten a aquest projecte una expressió dels sentiments i emocions que els transmeten les imatges i una manera de comprendre un període de la història des d'un altre punt de vista. Només algunes de les imatges estan en llengua de signes, i no disposa el blog d'interpretació dels àudios d'audiodescripció ni dels àudios subjectius d'altres visitants a aquesta llengua. Aquesta és una feina que encara està pendent, i que s'anirà fent a poc a poc per tal que finalment sigui un blog 100% accessible.
- A més d'aquests tres grans grups, també es va comptar amb la col·laboració de visitants individuals, que venien a veure l'exposició i que cadascú amb la seva visió personal i única van contribuir a enriquir encara més el projecte.

4. Creació del blog mitjançant la plataforma WIX

L'eina que vam escollir per a fer accessible la fotografia a un nou col·lectiu va ser un blog, ens vam decidir en utilitzar la plataforma gratuïta WIX per la seva utilització intuïtiva tan a l'hora del disseny com per a l'experiència de l'usuari.

El blog està estructurat a partir de cinc apartats però, tal i com mostra el seu propi títol, la intenció del blog és posar veu a unes imatges i per tant el contingut més destacat són les fotografies i les seves audiodescripcions.

- Pàgina principal (Home): en aquest primer apartat es presenta el projecte i s'explica el funcionament del blog. També s'hi troben enllaços a les pàgines web de l'exposició virtual "Huellas-Humberto Rivas" i a la pàgina de l'Arxiu Fotogràfic juntament amb la seva ubicació.

- Qui som: amb un petit text i una fotografia de grup ens presentem i expliquem l'objectiu del blog.
- L'Arxiu: per mostrar l'estreta col·laboració amb la institució, Jordi Serch, director de l'Arxiu, explica en aquest apartat què és l'Arxiu i el perquè de la importància d'apropar la fotografia a les persones amb capacitats visuals diverses.
- La veu de l'arxiu: és l'apartat en el qual es troba el gruix important del contingut, es tracta d'una selecció de 12 fotografies de l'exposició "Huellas-Humberto Rivas" de característiques diferents per així oferir-ne una mostra representativa; són 3 paisatges i 9 retrats. Cada fotografia es troba acompanyada d'una audiodescripció objectiva, feta seguint els criteris establerts, i d'una segona gravació que en aquest cas són un conjunt d'opinions i sensacions subjectives de visitants de l'exposició que van ser gravades al mateix Arxiu. D'aquesta manera tenim dues visions de cada una de les fotografies ampliant així les possibilitats de comprensió per part dels usuaris amb capacitat visuals diverses. Per últim, amb la idea d'enriquir encara més l'experiència, també hem inclòs algunes opinions escrites al llibre de visites de l'exposició en format audiodescripció.
- Agraïments: finalment, a l'últim apartat agraïm el suport i la col·laboració de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, Ites Imatge i So, i el Consorci per a la normalització lingüística.

Podeu fer una primera visualització del blog *La veu de l'arxiu* clicant en aquest enllaç:

<http://laveudelarxiu.wixsite.com/arxiufotografic-8-3/qui-som>

5. Difusió:

L'última fase ha consistit en difondre el projecte per donar-lo a conèixer a nivell social, va ser anunciat a la pàgina web oficial de l'Ajuntament de Barcelona i a la de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, en tots dos casos es va adjuntar l'enllaç al blog perquè qualsevol persona interessada hi pogués accedir. Des de l'ajuntament de la ciutat es va incloure dins la categoria "targeta rosa", un servei de caràcter social a l'abast de les persones majors de 60 anys o amb una discapacitat igual o superior del 33%.

RESULTATS

El nostre objectiu inicial era demostrar que amb unes eines senzilles, d'ús comú i gratuïtes s'aconsegueix apropar elements del patrimoni visual a col·lectius que tradicionalment han tingut un accés limitat.

S'ha pogut observar que l'acollida del projecte ha estat molt positiva. S'ha fet difusió d'aquest projecte mitjançant diversos canals, fins i tot l'Ajuntament de Barcelona n'ha parlat al seu espai web.

Hem donat a conèixer el projecte a entitats que treballen amb persones amb capacitats diverses com l'ONCE. El proper pas, és fer una intervenció directa amb persones cegues i analitzar detingudament els resultats, per tal de poder fer propostes de millora al blog.

CONCLUSIONS

Aquest blog vol ser l'inici d'un projecte d'accessibilitat en espais culturals per a col·lectius amb capacitats visuals diverses. Ha de servir també com a projecte de sensibilització social, ja que molt sovint hi ha col·lectius que troben limitacions d'accés a espais patrimonials. Si bé és cert que encara queda molta feina a fer, el projecte pot servir d'inspiració a entitats que de manera senzilla i amb recursos habituals i gratuïts, puguin dedicar un temps a fer una adaptació del seu contingut.

El projecte no només ha de servir per a persones cegues, ja que el blog s'ha creat com a un espai de participació i col·laboració que pot ser interessant per a tothom. La idea es va aplicar a una exposició temporal durant l'any 2016 i 2017, i actualment aquesta exposició ja no es troba a l'Arxiu Fotogràfic. El contingut segueix vigent en el blog, cosa que ajuda a que sempre es pugui consultar, tot i que l'exposició ja no hi sigui. L'ideal, seria que el blog fos sempre un complement de l'exposició actual, i que tot el fons de l'arxiu fotogràfic fos accessible mitjançant audiodescripcions, però és una feina que s'haurà d'anar fent amb el temps.

BIBLIOGRAFIA

Guia: Exposicions Accessibles. Criteris per eliminar les barreres de la comunicació i facilitar l'accés als continguts. Ajuntament de Barcelona.

CATE: Curatorial Assistance Traveling Exhibitions (2009). *Sight Unseen: International Photography by Blind Artist.* [on line]. Disponible a:
www.visualsummit.com/artists/18976/prospectus